

I

(Seadusandlikud aktid)

DIREKTIIVID

EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU DIREKTIIV 2014/104/EL,

26. november 2014,

teatavate eeskirjade kohta, millega reguleeritakse liikmesriikide õiguse kohaseid kahju hüvitamise hagnisid liikmesriikide ja Euroopa Liidu konkurentsioiguse rikkumise korral

(EMPs kohaldatav tekst)

EUROOPA PARLAMENT JA EUROOPA LIIDU NÕUKOGU,

võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut, eriti selle artikleid 103 ja 114,

võttes arvesse Euroopa Komisjoni ettepanekut,

olles edastanud seadusandliku akti eelnõu liikmesriikide parlamentidele,

võttes arvesse Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamust ⁽¹⁾,

toimides seadusandliku tavamenetluse kohaselt ⁽²⁾

ning arvestades järgmist:

- (1) Euroopa Liidu toimimise lepingu (ELi toimimise leping) artiklid 101 ja 102 kuuluvad avaliku korra valdkonda ja neid tuleks kõikjal liidus tulemuslikult kohaldada, et tagada moonutamata konkurents siseturul.
- (2) ELi toimimise lepingu artiklite 101 ja 102 täitmist tagab avalik-õiguslike meetmete kaudu komisjon, kes kasutab selleks volitusi, mis talle on antud nõukogu määrusega (EÜ) nr 1/2003 ⁽³⁾. Euroopa Ühenduse asutamislepingu artiklid 81 ja 82 on Lissaboni lepingu 1. detsembril 2009 jõustumise tagajärjel ELi toimimise lepingu artiklid 101 ja 102 ning on jäänud sisult samaks. Nimetatud sätete täitmist tagavad avalik-õiguslike meetmete kaudu ka liikmesriikide konkurentsiasutused, kes võivad teha määruse (EÜ) nr 1/2003 artiklis 5 loetletud otsuseid. Kooskõlas nimetatud määrusega peaks liikmesriikidel olema võimalik määrata nii haldus- kui kohtuasutused, kes kohaldavad rakendava riigiasutusena ELi toimimise lepingu artikleid 101 ja 102 ning täidavad nimetatud määrusega konkurentsiasutustele pandud mitmesuguseid ülesandeid.
- (3) ELi toimimise lepingu artiklid 101 ja 102 mõjutavad otseselt isikutevahelisi suhteid ning loovad asjaomastele isikutele õigusi ja kohustusi, mida liikmesriikide kohtud peavad täitma. Seega on liikmesriikide kohtutel võrdselt oluline roll konkurentsieeskirjade kohaldamisel (konkurentsioiguse jõustamine eraõiguslike meetmetega). Erasisikute vahelistes vaidlustes otsuste tegemisel kaitsevad kõnealused kohtud liidu õiguse kohaseid subjektiivseid õigusi, määrates näiteks rikkumiste tõttu kannatanud isikutele kahjutasu. ELi toimimise lepingu artiklite 101 ja 102 täieliku tõhususe ning eelkõige neis sätestatud piirangute praktilise mõju tagamiseks on vajalik, et igal juhul, nii üksikisikul, sealhulgas tarbijal ja ettevõtjal, kui ka avaliku sektori asutusel on võimalus liikmesriigi kohtus

⁽¹⁾ ELT C 67, 6.3.2014, lk 83.

⁽²⁾ Euroopa Parlamendi 17. aprilli 2014. aasta seisukoht (*Euroopa Liidu Teatajas* seni avaldamata) ja nõukogu 10. novembri 2014. aasta otsus.

⁽³⁾ Nõukogu 16. detsembri 2002. aasta määrus (EÜ) nr 1/2003 asutamislepingu artiklites 81 ja 82 sätestatud konkurentsieeskirjade rakendamise kohta (EÜT L 1, 4.1.2003, lk 1).

nõuda nimetatud sätete rikkumisest tekkinud kahju hüvitamist. Liidu õiguses ettenähtud õigust kahju hüvitamisele kohaldatakse ka ELi toimimise lepingu artiklite 101 ja 102 rikkumiste suhtes, mida on toime pannud riigi osalusega äriühingud ja need ettevõtjad, kellele liikmesriigid on andnud eri- või ainuõigused ELi toimimise lepingu artikli 106 tähenduses.

- (4) Liidu õiguses ettenähtud õigus liidu ja liikmesriikide konkurentsioiguse rikkumisest tuleneva kahju hüvitamisele eeldab, et kõikidel liikmesriikidel on sellised menetluseeskirjad, millega tagatakse kõnealuse õiguse tõhus rakendamine. Vajadus tõhusate õiguskaitsevahendite järele tuleneb ka õigusest tulemuslikule õiguskaitsele, mis on sätestatud Euroopa Liidu lepingu (ELi leping) artikli 19 lõike 1 teises lõigus ja Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 47 esimeses lõigus. Liikmesriigid peaksid tagama tulemusliku õiguskaitse liidu õigusega reguleeritavates valdkondades.
- (5) Kahju hüvitamise hagi esitamine on vaid üks osa konkurentsioiguse rikkumiste eraõiguslike meetmetega käsitlemise tõhusast süsteemist ning neid täiendavad alternatiivsed õiguskaitsevahendid, nagu vaidluse konsensuslik lahendamine ja avalik-õiguslikel meetmetel põhinevad täitmiseotsused, mis innustavad pooli kahju hüvitama.
- (6) Et tagada eraõiguse raames tõhusad eraõiguslikud täitmismetmed ja tõhus avalik-õiguslik täitmise tagamine konkurentsiasutuste poolt, tuleb mõlemat vahendit kasutada koostoimes, et kindlustada konkurentsieskirjade maksimaalne tõhusus. Nimetatud kahe rakendamisviisi koordineeritust tuleb ühtsel viisil reguleerida, näiteks seoses konkurentsiasutuste valduses olevatele dokumentidele juurdepääsu korraga. Sellise liidu tasandi koordineerimisega välditakse ühtlasi kohaldatavate eeskirjade lahknevust, mis võiks ohustada siseturu nõuetekohast toimimist.
- (7) ELi toimimise lepingu artikli 26 lõike 2 kohaselt hõlmab siseturg sisepiirideta ala, mille ulatuses tagatakse kaupade, isikute, teenuste ja kapitali vaba liikumine. Liidu või liikmesriikide konkurentsioiguse rikkumisest tulenevaid kahju hüvitamise hagisid käsitlevad eeskirjad erinevad liikmesriigiti märkimisväärselt. Kõnealused erinevused toovad kaasa ebakindluse tingimuste suhtes, mille alusel kahju kannatanud isikud saavad kasutada ELi toimimise lepingust tulenevat õigust kahju hüvitamisele, ja mõjutavad nimetatud õiguse tõhusust. Kuna kahju kannatanud isikud pöörduvad kahjude hüvitamiseks sageli oma asukohaliikmesriigi kohtu poole, tekitavad liikmesriikide erinevad eeskirjad ebavõrdsed tingimused kahju hüvitamise hagide esitamisel ja võivad seega mõjutada konkurentsi turgudel, kus tegutsevad nii kõnealused kannatanud isikud kui ka rikkumise toime pannud ettevõtjad.
- (8) Selliste ettevõtjate suhtes, kes on asutatud ja tegutsevad mitmes liikmesriigis, kohaldatakse erinevaid menetluseeskirju, mis mõjutavad märkimisväärselt seda, millises ulatuses võib neid konkurentsioiguse rikkumise eest vastutusele võtta. Selline liidu õiguses ettenähtud kahju hüvitamise õiguse ebahühtlane rakendamine võib kaasa tuua nii konkurentsieelse teatavate, ELi toimimise lepingu artiklit 101 või 102 rikkunud ettevõtjate jaoks kui ka takistada asutamisevabaduse ja kaupade tarnimise või teenuste osutamise õiguse kasutamist liikmesriikides, kus õigust kahju hüvitamisele rakendatakse tõhusamalt. Kuna liikmesriikides kohaldatavate vastutussüsteemide erinevused võivad avaldada negatiivset mõju nii konkurentsile siseturul kui ka siseturu nõuetekohasele toimimisele, on asjakohane, et käesoleval direktiivil oleks kaks õiguslikku alust, ELi toimimise lepingu artiklid 103 ja 114.
- (9) Kuna konkurentsioiguse laiaulatuslikud rikkumised on sageli piiriülesed, on vaja tagada võrdsemad võimalused siseturul tegutsevatele ettevõtjatele ja täiustada tingimusi, mille alusel tarbijad saavad oma siseturust lähtuvaid õigusi kasutada. On asjakohane suurendada õiguskindlust ja vähendada erinevusi liikmesriikide eeskirjades, milles käsitletakse liidu konkurentsioiguse ja sellega paralleelse rakendamise korral liikmesriigi konkurentsioiguse rikkumisest tuleneva kahju hüvitamise hagisid. Kõnealuste eeskirjade ühtlustamine aitab ära hoida erinevuste suurenemist liikmesriikide eeskirjade vahel, milles käsitletakse konkurentsieskirjade rikkumisest tulenevaid kahju hüvitamise hagisid.
- (10) Määruse (EÜ) nr 1/2003 artikli 3 lõikega 1 on ette nähtud, et „kui liikmesriikide konkurentsiasutused või siseriiklikud kohtud kohaldavad siseriiklikku konkurentsioigust [ELi toimimise lepingu artikli 101 lõikes 1] sätestatud kokkulepete, ettevõtjate ühenduste otsuste ja kooskõlastatud tegevuse suhtes, mis võivad mõjutada liikmesriikidevahelist kaubandust selle sätte tähenduses, peavad nad selliste kokkulepete, otsuste ja niisuguse kooskõlastatud tegevuse suhtes kohaldama ka [ELi toimimise lepingu artiklit 101]. Kui liikmesriikide konkurentsiasutused või siseriiklikud kohtud kohaldavad siseriiklikku konkurentsioigust [ELi toimimise lepingu artikli 102] alusel keelatud kuritarvitamise suhtes, peavad nad kohaldama ka [ELi toimimise lepingu artiklit 102]”. Siseturu nõuetekohase toimimise huvides ning ettevõtjatele ja tarbijatele suurema õiguskindluse ja võrdsemate võimaluste tagamiseks on asjakohane laiendada käesoleva direktiivi kohaldamisala liikmesriigi konkurentsioiguse rikkumisega seotud kahju hüvitamise hagidele, kui nimetatud õigust kohaldatakse määruse (EÜ) nr 1/2003 artikli 3 lõike 1 kohaselt. Vastasel juhul võib erinevate tsiviilvastutust käsitlevate eeskirjade kohaldamine ELi toimimise lepingu artikli 101 või 102 rikkumise ning sama asja suhtes paralleelselt liidu konkurentsioigusega kohaldatava liikmesriigi

konkurentsioiguse eeskirjade rikkumise suhtes mõjutada negatiivselt hagejate olukorda samas asjas ja nende nõuete ulatust ning takistada siseturu nõuetekohast toimimist. Käesolev direktiiv ei tohiks mõjutada kahju hüvitamise hagi liikmesriigi konkurentsioiguse rikkumiste puhul, mis ei mõjuta liikmesriikidevahelist kaubandust ELi toimimise lepingu artikli 101 või 102 tähenduses.

- (11) Asjakohase liidu õiguse puudumisel reguleeritakse kahju hüvitamise hagi liikmesriikide eeskirjade ja menetlustega. Euroopa Liidu Kohtu (Euroopa Kohtu) praktika kohaselt võib iga isik nõuda tekitatud kahju eest hüvitist, kui kõnealuse kahju ja konkurentsioiguse rikkumise vahel on põhjuslik seos. Kõik siseriiklikud eeskirjad, millega reguleeritakse ELi toimimise lepingu artikli 101 või 102 rikkumisest tekkinud kahju hüvitamise õiguse kasutamist, sealhulgas küsimustes, mida käesolevas direktiivis ei käsitleta, nagu kahju ja rikkumise vaheline põhjuslik seos, peavad olema kooskõlas tõhususe ja võrdväarsuse põhimõtetega. See tähendab, et need ei tohiks olla sõnastatud või neid ei tohiks kohaldada viisil, mis muudab ELi toimimise lepinguga tagatud kahju hüvitamise õiguse kasutamise liiga keeruliseks või praktiliselt võimatuks või ebasoodsaks võrreldes samalaadsete siseriiklike hagide suhtes kohaldatavate sätetega. Kui liikmesriigid näevad oma siseriiklikus õiguses hüvitamiseks ette muid tingimusi, näiteks põhjusliku seose olemasolu, piisavust või süüilisust, peaksid nad saama kõnealuseid tingimusi säilitada niivõrd, kui need on kooskõlas Euroopa Kohtu praktikaga, tõhususe ja võrdväarsuse põhimõtetega ning käesoleva direktiiviga.
- (12) Käesoleva direktiiviga kinnitatakse taas *acquis'* seda osa, milles käsitletakse õigust kahju hüvitamisele liidu konkurentsioiguse rikkumisega tekitatud kahju korral, eelkõige kaebeõiguse ja kahju määratluse osas, nagu seda on väljendatud Euroopa Kohtu praktikas, piiramata *acquis'* edasiarendamist. Iga sellise rikkumise tagajärjel kahju kannatanud isik saab nõuda kahju hüvitamist otsese varalise kahju (*damnum emergens*), saamata jäänud tulu (*lucrum cessans*) ning intressi eest olenemata sellest, kas liikmesriigi õiguses on nimetatud kategooriad määratletud eraldi või koos. Intressi maksmine on kantud kahju hüvitamise oluline komponent, millega võetakse arvesse aja möödumist, ning seda tuleks maksta alates kahju tekkimisest kuni kahju hüvitamiseni, olenemata sellest, kas kõnealune intress on liikmesriigi õiguse kohaselt tasandus- või viivisintress ning kas aja möödumist arvestatakse eraldi kategooriana (intress) või tegeliku kahju või saamata jäänud tulu osana. Liikmesriigid sätestavad sel eesmärgil kohaldatavad eeskirjad.
- (13) Õigus kahju hüvitamisele on füüsilistel ja juriidilistel isikutel — nii tarbijatel, ettevõtjatel kui ka ametiasutustel — olenemata sellest, kas nad on rikkumise toime pannud ettevõtjaga otseses lepingulises suhtes, ning sellest, kas konkurentsiasutus on rikkumise eelnevalt tuvastanud või mitte. Käesoleva direktiiviga ei tohiks liikmesriikidelt nõuda kollektiivsete õiguskaitsevahendite kasutuselevõttu ELi toimimise lepingu artiklite 101 ja 102 täitmise tagamiseks. Piiramata võimaluse kaotuse hüvitamist, ei tohiks käesoleva direktiivi kohane kahju täielik hüvitamine põhjustada ülemäära hüvitamist karistuslike, mitmekordsete või muud liiki kahjuhüvitiste näol.
- (14) Liidu või liikmesriigi konkurentsioiguse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagi nõuavad tavaliselt keerulist faktilist ja majanduslikku analüüsi. Kahju hüvitamise nõude tõendamiseks vajalikud tõendid on tihti ainuüksi vastaspoole või kolmandate isikute valduses ega ole hagejale piisavalt teada või kättesaadavad. Sellistes tingimustes võivad hagejate suhtes kehtestatud ranged õigusnõuded, mille kohaselt nad peavad menetluse alguses esitama kõik nende hagi käsitlevad üksikasjad ja üksikasjalikult täpsustatud toetavad tõendid, põhjendamatult takistada ELi toimimise lepinguga tagatud kahju hüvitamise õiguse tõhusat kasutamist.
- (15) Tõendid on oluline element liidu või liikmesriigi konkurentsioiguse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagide esitamisel. Kuna konkurentsioiguse rikkumist käsitlevaid kohtuvaidlusi iseloomustab ebavõrdsus andmete valdamisel, on asjakohane tagada, et hagejatele antakse õigus nõuda nende nõude jaoks oluliste tõendite avaldamist, ilma et nad peaksid üksikuid tõendeid täpsustama. Selleks et tagada kahju hüvitamise hagi pooltele võrdsed võimalused, peaks ka kostjatel olema võimalik nimetatud vahendeid kasutada, et nad saaksid hagejatel nõuda tõendite avaldamist. Liikmesriikide kohtud peaksid saama nõuda tõendite avaldamist ka kolmandatelt isikutelt, sealhulgas ametiasutustelt. Kui liikmesriigi kohus soovib nõuda tõendite avaldamist komisjonilt, kohaldatakse seoses teabenõudega ELi lepingu artikli 4 lõikes 3 sätestatud liidu ja liikmesriikide vahelise lojaalse koostöö põhimõtet ja määruse (EÜ) nr 1/2003 artikli 15 lõiget 1. Kui liikmesriigi kohtud nõuavad tõendite avaldamist ametiasutustelt, kohaldatakse õiguslase ja halduskoostöö põhimõtet liidu või liikmesriigi õiguse alusel.

- (16) Liikmesriikide kohtud peaksid saama oma range kontrolli all, eelkõige seoses avaldamismeetmete vajalikkuse ja proportsionaalsusega, nõuda üksikute konkreetsete tõendite või tõendite kategooriate avaldamist ühe poole taotlusel. Proportsionaalsuse nõudest tuleneb, et avaldamist saab nõuda üksnes siis, kui nimetatud hageja on talle mõistlikult kättesaadavate faktide alusel usutavalt tõendanud, et kostja on talle kahju tekitanud. Kui avaldamisnõude eesmärk on saada teatava kategooria tõendeid, tuleks kõnealune kategooria määrata kindlaks selle põhielementide ühiste tunnusoonte alusel, nagu nende dokumentide laad, eesmärk või sisu, mille avaldamist nõutakse, nende koostamise aeg või muud kriteeriumid, tingimusel et asjaomasesse kategooriasse kuuluvad tõendid on käesoleva direktiivi tähenduses asjakohased. Sellised tõendite kategooriad tuleks määratleda võimalikult täpselt ja üksikasjalikult mõistlikult kättesaadavate faktide põhjal.
- (17) Kui ühe liikmesriigi kohus palub teise liikmesriigi pädeval kohtul koguda tõendeid või taotleb võimalust koguda tõendeid vahetult teises liikmesriigis, kohaldatakse nõukogu määruse (EÜ) nr 1206/2001 ⁽¹⁾ sätteid.
- (18) Kuna kahju hüvitamise hagide raames peaksid ärisaladusi või muud konfidentsiaalset teavet sisaldavad olulised tõendid olema põhimõtteliselt kättesaadavad, tuleb kõnealust konfidentsiaalset teavet asjakohaselt kaitsta. Liikmesriikide kohtute käsutuses peaksid seega olema sobivad meetmed, et kaitsta konfidentsiaalset teavet menetluse käigus avaldamise eest. Kõnealused meetmed võivad hõlmata tundlike osade redigeerimist dokumentides, kinniste istungite pidamist, isikute ringi piiramist, kellel on õigus tõenditega tutvuda, ning suuniseid ekspertidele teabest üldistatud või muul mittekonfidentsiaalsel kujul kokkuvõtete koostamiseks. Ärisaladuse ja muu konfidentsiaalse teabe kaitse meetmed ei tohiks siiski takistada kahju hüvitamise õiguse kasutamist.
- (19) Käesolev direktiiv ei mõjuta liikmesriigi õiguses sätestatud võimalust või tingimusi avaldamiskorralduse vastu kaebuse esitamiseks.
- (20) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EÜ) nr 1049/2001 ⁽²⁾ reguleeritakse üldsuse juurdepääsu Euroopa Parlamendi, nõukogu ja komisjoni dokumentidele ning selle eesmärk on anda üldsusele võimalikult laiaulatuslik juurdepääs kõnealuste institutsioonide dokumentidele. Kõnealuse õiguse suhtes kohaldatakse siiski teatud üld- või erahuviga põhjendatud piiranguid. Sellest tuleneb, et kõnealuse määruse artikliga 4 sätestatud erandite süsteem rajaneb konkreetse juhtumi puhul tasakaalu leidmisel vastandlike huvide vahel, milleks on ühelt poolt huvid, millele asjaomaste dokumentide avaldamine tuleks kasuks, ja teiselt poolt huvid, mida see avaldamine kahjustaks. Käesolev direktiiv ei tohiks piirata selliste määruse (EÜ) nr 1049/2001 kohaste eeskirjade ja tavade kohaldamist.
- (21) ELi toimimise lepingu artiklite 101 ja 102 tõhusaks ja ühtseks kohaldamiseks komisjoni ja liikmesriikide konkurentsiasutuste poolt on vaja tervet liitu hõlmavat ühtset lähenemisviisi konkurentsiasutuse toimikus sisalduvate tõendite avaldamise suhtes. Tõendite avaldamine ei tohiks põhjendamatult kahjustada konkurentsiasutuse poolt konkurentsioiguse täitmise tagamise tõhusust. Käesoleva direktiivi kohaldamisalasse ei kuulu konkurentsiasutuste sisedokumentide ega nende vahelise kirjavahetuse avaldamine.
- (22) Selleks et tagada kahju hüvitamise õiguse tõhus kaitse, ei pea iga dokumenti, mis seondub ELi toimimise lepingu artikli 101 või 102 kohase menetlusega, üksnes hageja kavandatava kahju hüvitamise hagi põhjal hagejale avaldama, kuivõrd on väga ebatõenäoline, et kahju hüvitamise hagi põhineb kõikidel tõenditel, mis sisalduvad kõnealuse menetluse toimikus.
- (23) Proportsionaalsuse nõuet tuleks hoolikalt hinnata juhul, kui avaldamisega kaasneb oht lammutada konkurentsiasutuse uurimisstrateegia, paljastades, millised dokumendid kuuluvad toimiku juurde, või kui avaldamine võib kahjustada ettevõtjate ja konkurentsiasutuse vahelise koostöö viisi. Erilist tähelepanu tuleks pöörata sellele, et vältida nn andmete otsimist, st sellise teabe mittespetsiifilist või liiga üldist otsimist, mis tõenäoliselt ei ole menetlusosaliste jaoks asjakohane. Avaldamisnõuet ei tuleks seega pidada proportsionaalseks, kui see hõlmab konkurentsiasutuse teatava juhtumiga seotud toimikus sisalduvate dokumentide üldist avaldamist või selliste dokumentide üldist avaldamist, mida üks menetlusosaline on teatava kohtuasjaga seoses esitanud. Nimetatud ulatuslik avaldamisnõue ei oleks kooskõlas avaldamist nõudva menetlusosalise kohustusega täpsustada üksikud tõendid või tõendite kategooriaid võimalikult selgelt ja üksikasjalikult.

⁽¹⁾ Nõukogu 28. mai 2001. aasta määrus (EÜ) nr 1206/2001 liikmesriikide kohtute vahelise koostöö kohta tõendite kogumisel tsiviil- ja kaubandusajades (EÜT L 174, 27.6.2001, lk 1).

⁽²⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 30. mai 2001. aasta määrus (EÜ) nr 1049/2001 üldsuse juurdepääsu kohta Euroopa Parlamendi, nõukogu ja komisjoni dokumentidele (EÜT L 145, 31.5.2001, lk 43).

- (24) Käesolev direktiiv ei mõjuta kohtute õigust kaaluda liidu või liikmesriigi õiguse alusel konkurentsioiguse tõhusa täitmise tagamise huve, kui nad annavad korralduse mis tahes liiki tõendite, välja arvatud leebusavalduste ja kokkuleppe sõlmimise taotluste avaldamiseks.
- (25) Erand tuleks teha avaldamisnõudele, mis rahuldamise korral takistaks põhjendamatult konkurentsiasutuse käima-solevat uurimist liidu või liikmesriigi konkurentsioiguse rikkumise asjus. Teave, mille koostas konkurentsiasutus liidu või liikmesriigi konkurentsioiguse rakendamise menetluse käigus ning saatis kõnealuse menetluse osalistele (näiteks vastuväited) või mille koostas kõnealuse menetluse osaline (näiteks vastused konkurentsiasutuse esitatud taabenõuetele või tunnistajate ütlused), peaks seetõttu olema seoses kahju hüvitamise hagidega avaldatav üksnes pärast seda, kui konkurentsiasutus on menetluse lõpetanud, näiteks võttes vastu määruse (EÜ) nr 1/2003 artiklis 5 või kõnealuse määruse III peatükis sätestatud otsuse, välja arvatud otsus ajutiste meetmete kohta.
- (26) Leebusprogrammid ja kokkuleppemenetlused on liidu konkurentsioiguse järgimise tagamisel avalik-õiguslike meetmete kaudu olulisteks vahenditeks, kuna need aitavad kaasa kõige raskemate konkurentsioiguse rikkumiste tuvastamisele, tõhusale süüdistuste esitamisele ja karistuste määramisele. Lisaks, kuna paljud konkurentsiasutuste otsused kartellide puhul põhinevad leebema kohtlemise taotlusel ning kartellidega seotud kahju hüvitamise hagid kujutavad endast üldiselt kõnealuste otsuste järelmeetmeid, on leebusprogrammid olulised ka kartellidega seotud kahju hüvitamise hagide tõhususe seisukohast. Ettevõtjad võivad leebusprogrammide ja kokkuleppemenetluste raames hoiduda konkurentsiasutustega koostöö tegemisest, kui avaldataks ennast süüstavad avaldused, nagu leebusavaldused ja kokkuleppe sõlmimise taotlused, mis esitatakse üksnes konkurentsiasutustega koostöö eesmärgil. Niisugune avaldamine võib tekitada ohu, et koostööd tegevad ettevõtjad või nende juhtkond võetakse tsiviil- või kriminaalvastutusele halvematel tingimustel kui rikkumise ühiselt toime pannud ettevõtjad, kes ei tee konkurentsiasutustega koostööd. Selleks et tagada ettevõtjate jätkuv valmisolek esitada konkurentsiasutustele vabatahtlikult leebusavaldusi või kokkuleppe sõlmimise taotlusi, ei tuleks selliseid dokumente erandina tõenditena avaldada. Kõnealust erandit tuleks kohaldada ka leebusavalduste või kokkuleppe sõlmimise taotluse sõnasõnalistele tsitaatidele teistes dokumentides. Nimetatud piirangud tõendite avaldamisele ei tohiks takistada konkurentsiasutustel avaldada oma otsuseid kooskõlas liidu või liikmesriigi kohaldatava õigusega. Tagamaks, et kõnealuse erandi tegemine ei riku põhjendamatult kahju kannatanud poolte õigust kahju hüvitamisele, peaks see piirduma kõnealuste vabatahtlike ja ennast süüstavate leebusavalduste ja kokkuleppe sõlmimise taotlustega.
- (27) Käesoleva direktiiviga ette nähtud eeskirjad muude dokumentide kui leebusavalduste ja kokkuleppe sõlmimise taotluste avaldamise kohta tagavad, et kahju kannatanud isikutel on piisavalt muid võimalusi saada juurdepääs asjakohastele tõenditele, mis on vajalikud nende kahju hüvitamise hagide ettevalmistamiseks. Liikmesriigi kohtul peaks hageja taotlusel olema võimalik omada juurdepääsu erandi objektiks olevatele dokumentidele, et teha kindlaks, kas selle sisu ei välju käesoleva direktiiviga määratletud leebusavalduse ja kokkuleppe sõlmimise taotluse määratlusest. Dokumentide sisu, mis jääb kõnealustest määratlustest välja, tuleks avaldada asjakohaste tingimuste kohaselt.
- (28) Liikmesriigi kohtul peaks olema kahju hüvitamise hagi raames igal ajal võimalik nõuda selliste tõendite avaldamist, mis on olemas konkurentsiasutuse menetlusest sõltumata (olemasolev teave).
- (29) Konkurentsiasutuselt tuleks tõendite avaldamist nõuda üksnes juhul, kui neid ei ole võimalik mõistlikul viisil saada teiselt poolt või kolmandalt isikult.
- (30) Määruse (EÜ) nr 1/2003 artikli 15 lõike 3 kohaselt võivad konkurentsiasutused omal algatusel esitada siseriiklikele kohtutele kirjalikke märkusi ELi toimimise lepingu artikli 101 või 102 kohaldamisega seotud küsimustes. Selleks et tagada, et konkurentsioiguse rakendamiseks võetavad avalik-õiguslikud meetmed aitaksid jätkuvalt kaasa kõnealuste artiklite kohaldamisele, peaksid konkurentsiasutused saama omal algatusel esitada liikmesriigi kohtule märkusi konkurentsiasutuste toimikus sisalduvate tõendite avaldamise proportsionaalsuse hindamiseks, pidades silmas sellise avaldamise mõju konkurentsioiguse tõhusale rakendamisele avalik-õiguslike meetmete kaudu. Liikmesriikidel peaks olema võimalik luua süsteem, mille kaudu teavitatakse konkurentsiasutust teabe avaldamise taotlustest, kui teabe avaldamist taotleb isik või isik, kellelt teabe avaldamist taotletakse, on seotud väidetava rikkumise uurimisega kõnealuse konkurentsiasutuse poolt, ilma et see piiraks selliste liikmesriigi õigusaktide kohaldamist, millega nähakse ette *ex parte* menetlus.

- (31) Iga füüsiline või juriidiline isik, kes saab tõendid konkurentsiasutuse toimikuga tutvumise käigus, peaks saama kasutada kõnealuseid tõendeid kahju hüvitamise hakis, mille pool ta on. Selline kasutus peaks olema lubatud ka tema õigused ja kohustused üle võtnud füüsilisele või juriidilisele isikule, sealhulgas tema nõude omandamise kaudu. Kui tõendid sai juriidiline isik, kes kuulub ELi toimimise lepingu artiklite 101 ja 102 kohaldamisel ühe ettevõtjana käsitatavasse ettevõtjate gruppi, peaks nimetatud tõendeid saama kasutada ka samasse ettevõtjasse kuuluvad muud juriidilised isikud.
- (32) Konkurentsiasutuse toimikuga tutvumise käigus saadud tõendite kasutamine ei tohiks siiski põhjendamatult kahjustada konkurentsiasutuse poolt konkurentsioiguse täitmise tagamist. Vältimaks käesoleva direktiiviga kehtestatud avaldamise piirangute õõnestamist, tuleks põhjendustes 24 ja 25 osutatud, üksnes konkurentsiasutuse toimikuga tutvumise käigus saadud dokumentide kasutamist piirata samadel tingimustel. Piirang peaks seisnema tõendite lubamatuses kahju hüvitamise hakis või nende muul viisil kaitses kooskõlas kohaldatavate siseriiklike eeskirjadega, mis läbi tagatakse piirangute täielik mõju kõnealuste tõendite kasutamisele. Lisaks ei tohiks konkurentsiasutuselt saadud tõendid muutuda kauplemisobjektiks. Seepärast tuleks selliste tõendite kasutamise võimalus, mis saadi üksnes konkurentsiasutuse toimikuga tutvumise käigus, anda ainult füüsilisele või juriidilisele isikule, kellele anti algselt juurdepääs toimikule, ja tema õigusjärglastele. Kõnealune piirang tõenditega kauplemise vältimiseks ei takista siiski liikmesriigi kohtul nõuda nimetatud tõendite avaldamist käesolevas direktiivis sätestatud tingimustel.
- (33) Asjaoluga, et on esitatud kahju hüvitamise nõue või et konkurentsiasutus on algatanud uurimise, kaasneb risk, et asjaomased isikud võivad hävitada või varjata tõendeid, mida kahju kannatanud isik saaks kasutada kahjunõude tõendamisel. Liikmesriigi kohus peaks saama määrata piisavalt ranged hoiatavaid karistusi, et vältida oluliste tõendite hävitamist ning tagada avaldamist nõudvate kohtukorralduste täitmine. Menetlusosaliste puhul võivad kahju hüvitamise menetluses tehtud negatiivsed otsused olla eriti tõhusaks karistuseks ning aidata vältida asja venimist. Konfidentsiaalse teabe kaitse kohustuse täitmata jätmise ja avaldatud teabe kuritarvitamise eest tuleks samuti ette näha karistused. Samuti tuleks ette näha karistused juhuks, kui kahju hüvitamise hakis kuritarvitatakse teavet, mis on saadud konkurentsiasutuse toimikuga tutvumise käigus.
- (34) ELi toimimise lepingu artiklite 101 ja 102 tõhusaks ja ühtseks kohaldamiseks komisjoni ja liikmesriikide konkurentsiasutuste poolt on vaja üleliidulist ühtset lähenemisviisi rikkumist käsitlevate liikmesriikide konkurentsiasutuste lõplike otsuste mõju suhtes hilisematele kahju hüvitamise hagidele. Sellised otsused võetakse vastu alles pärast seda, kui komisjoni on määruse (EÜ) nr 1/2003 artikli 11 lõike 4 kohaselt teavitatud kavandatav otsusest või selle puudumisel dokumendist, millega tehakse teatavaks kavandatav tegevus, ning juhul kui konkurentsiasutus ei ole kõnealuse määruse artikli 11 lõike 6 kohaselt kaotanud oma pädevust seoses sellega, et komisjon on algatanud menetluse. Komisjon peaks tagama liidu konkurentsioiguse järjepideva kohaldamise, esitades liikmesriikide konkurentsiasutustele suuniseid nii kahepoolselt kui Euroopa konkurentsivõrgustiku raames. Et parandada õiguskindlust, vältida ELi toimimise lepingu artiklite 101 ja 102 ebajärjekindlat kohaldamist, suurendada kahju hüvitamise hagide tulemuslikkust ja menetlustõhusust ning edendada siseturu toimimist ettevõtjate ja tarbijate jaoks, ei tohiks olla võimalik järgnevat kahju hüvitamise hakis uuesti menetleda liikmesriigi konkurentsiasutuse või asja läbi vaatava kohtu lõppotsuses tuvastatud ELi toimimise lepingu artikli 101 või 102 rikkumisi. Seetõttu tuleks niisugust õigusrikkumist käsitada vaieldamatult tuvastatuna kõnealuse õigusrikkumisega seotud kahju hüvitamise hakis, mis on esitatud konkurentsiasutuse või asja läbi vaatava kohtu liikmesriigis. Tuvastamise mõju peaks siiski hõlmama üksnes õigusrikkumise iseloomu ning selle sisulist, isikulist, ajalist ja territoriaalset ulatust, mille on teinud kindlaks konkurentsiasutus või asja läbi vaatav kohus oma pädevuse teostamisel. Kui otsusega tuvastatakse, et liikmesriigi konkurentsioiguse sätteid rikutakse juhul, kui sama asja suhtes kohaldatakse samaaegselt nii liidu kui ka liikmesriigi konkurentsioigust, tuleks ka kõnealust õigusrikkumist käsitada vaieldamatult tuvastatuna.
- (35) Kui kahju hüvitamise hagi esitatakse liikmesriigis, mis ei ole selle konkurentsiasutuse või asja läbi vaatava kohtu liikmesriik, kes tuvastas ELi toimimise lepingu artikli 101 või 102 rikkumise, mis on seotud kõnealuse haviga, peaks olema võimalik esitada liikmesriigi konkurentsiasutuse või asja läbi vaatava kohtu lõppotsuses tuvastatud järeldused liikmesriigi kohtule vähemalt esmapilgul usutavate tõenditena selle kohta, et konkurentsioiguse rikkumine on aset leidnud. Järeldust võib asjakohasel juhul hinnata koos menetlusosaliste esitatud muude tõenditega. Liikmesriikide konkurentsiasutuste ja asju läbi vaatavate kohtude konkurentsieskirjade rikkumisi tuvastavate otsuste mõju ei piira ELi toimimise lepingu artiklist 267 tulenevaid liikmesriikide kohtute õigusi ja kohustusi.

- (36) Aegumistähtaegade kulgemise algust, kestust, peatamist või katkestamist käsitlevad siseriiklikud eeskirjad ei tohiks kahju hüvitamise hagide esitamist põhjendamatult takistada. Eriti oluline on see hagide puhul, mis põhinevad konkurentsiasutuse või asja läbi vaatava kohtu poolt tuvastatud õigusrikkumistel. Seepärast peaks olema võimalik esitada ka pärast konkurentsiasutuse menetlust kahju hüvitamise hagi, et rakendada liikmesriigi ja liidu konkurentsioigust. Aegumistähtaeg ei tohiks alata enne, kui õigusrikkumine lõpeb ja hageja on teada saanud või võib põhjendatult eeldada, et ta on teadlik õigusrikkumisena käsitatava käitumise olemasolust, asjaolust, et õigusrikkumine on talle kahju tekitanud, ning õigusrikkumise toime pannud ettevõtja isikust. Liikmesriikidel peaks olema lubatud säilitada või kehtestada üldiselt kohaldatavaid absoluutseid aegumistähtaegu, eeldusel et selliste üldiselt kohaldatavate aegumistähtaegade kestus ei muuda kahju täieliku hüvitamise õiguse kasutamist praktiliselt võimatuks ega liiga keerukaks.
- (37) Kui mitu ettevõtjat rikub konkurentsieeskirju ühiselt (näiteks kartelli puhul), on asjakohane ette näha, et õigusrikkumise ühiselt toime pannud ettevõtjad vastutavad solidaarselt kogu õigusrikkumisega tekitatud kahju eest. Õigusrikkumise ühiselt toime pannud ettevõtjal peaks olema õigus saada teistelt rikkumise ühiselt toime pannud ettevõtjalt hüvitist, kui ta maksis rohkem, kui oli tema osa. See osa, mis vastab õigusrikkumise toime pannud ettevõtja suhtelisele vastutusele, ja asjaomased kriteeriumid, nagu käive, turuosa või roll kartellis, määratakse kindlaks kohaldatavate liikmesriigi õigusaktide alusel, järgides samas tõhususe ja võrdvärsuse põhimõtteid.
- (38) Ettevõtjad, kes teevad leebusprogrammi raames konkurentsiasutusega koostööd, on võtmetähtsusega salajaste kartellikokkulepete paljastamisel ja nende lõpetamisel ning nad leevendavad seega sageli kahju, mida oleks võinud põhjustada õigusrikkumise jätkumine. Seepärast on asjakohane ette näha, et ettevõtjaid, keda konkurentsiasutus on leebusprogrammi raames trahvidest vabastanud, kaitstakse põhjendamatute kahjunõuete eest, pidades silmas, et õigusrikkumise tuvastanud konkurentsiasutuse otsus võib muutuda trahvidest vabastatud isiku jaoks lõplikuks varem kui nende ettevõtjate jaoks, keda trahvidest ei vabastatud, mistõttu trahvidest vabastatud isik muutub potentsiaalselt kohtuvaidluse esmaseks sihtmärgiks. Seega on asjakohane, et trahvidest vabastatud isik vabastatakse põhimõtteliselt õigusrikkumisest tulenevat kogu kahju hõlmavast solidaarsest vastutusest ja tema osa hüvitise ühiselt toime pannud ettevõtjate suhtes ei ületa tema enda otsestele või kaudsetele klientidele või, ostukartelli puhul, tema otsestele või kaudsetele tarnijatele tekitatud kahju suurust. Kui kartell on tekitanud kahju muudele isikutele kui õigusrikkumise toime pannud ettevõtja kliendid või tarnijad, ei tohiks trahvidest vabastatud isiku osa hüvitise ületada tema suhtelist vastutust kartelli tekitatud kahju eest. Nimetatud osa tuleks kindlaks määrata samade eeskirjade kohaselt, millega määratakse kindlaks õigusrikkumise toime pannud ettevõtja osa hüvitise. Trahvidest vabastatud isik peaks kandma täit vastutust selliste kannatanud isikute ees, kes ei ole tema otsesed ega kaudsed ostjad või tarnijad, ainult juhul, kui neil ei ole võimalik saada täielikku hüvitist teistelt õigusrikkumise toime pannud ettevõtjalt.
- (39) Otsene varaline kahju võib tuleneda erinevusest tegelikult makstud hinna ning selle hinna vahel, mis oleks makstud õigusrikkumist toime panemata. Kui kahju kannatanud isik on tema poolt kantud otsest varalist kahju vähendanud, suunates selle täielikult või osaliselt edasi oma ostjatele, ei kujuta selliselt edasi suunatud kahju endast enam kahju, mille peab selle edasi suunanud isikule hüvitama. Seetõttu on põhimõtteliselt asjakohane lubada õigusrikkumise toime pannud ettevõtjal kasutada otsest varalist kahju edasisuunamist kahju hüvitamise nõude vastase kaitseargumendina. On asjakohane ette näha, et kui õigusrikkumise toime pannud ettevõtja kasutab kaitseargumendina edasisuunamist, peab ta tõendama ülemäärase ostuhinna edasisuunamise olemasolu ja ulatust. See tõendamiskoormis ei tohiks mõjutada õigusrikkumise toime pannud ettevõtja võimalust kasutada muid kui tema valduses olevaid tõendeid, näiteks menetluse käigus juba saadud tõendeid või teiste poolte või kolmandate isikute valduses olevaid tõendeid.
- (40) Olukorras, kus edasisuunamine on vähendanud müüki ja seega tekitanud kahju saamata jäänud tulu näol, peaks niisuguse saamata jäänud tulu eest hüvitise nõudmise õigus jääma puutumata.
- (41) Sõltuvalt ettevõtja tegutsemistingimustest võib äritavaks olla hinnatõusu suunamine mööda tarneahelat edasi. Tarbijad või ettevõtjad, kellele otsene varaline kahju on sel viisil edasi suunatud, on kannatanud kahju, mis tuleneb liidu või liikmesriigi konkurentsioiguse rikkumisest. Õigusrikkumise toime pannud ettevõtja peaks sellise kahju hüvitama, kuid tarbijatel või ettevõtjatel, kes ise ei ostnud õigusrikkumise toime pannud ettevõtjalt midagi, võib olla eriti raske nimetatud kahju ulatust tõendada. Seepärast on asjakohane ette näha, et kui kahju hüvitamise nõude olemasolu või kahju suurus sõltub sellest, kas või millises ulatuses on õigusrikkumise toime pannud ettevõtja otsest kliendi poolt makstud ülemäärane ostuhind edasi suunatud kaudsele ostjale, loetakse, et viimane on tõendanud, et kõnealuse otsest kliendi poolt makstud ülemäärane ostuhind on edasi suunatud tema tasandile,

kui ta suudab tõendada, et selline edasisuunamine on *prima facie* aset leidnud. See ümberlükatav eeldus kehtib, välja arvatud juhul, kui õigusrikkumise toime pannud ettevõtja suudab veenvalt tõendada ja kohut veenda, et tegelikku varalist kahju ei suunatud edasi kaudsele ostjale või see suunati kaudsele ostjale edasi vaid osaliselt. Lisaks on asjakohane kindlaks määrata, millistel tingimustel tuleb lugeda, et kaudne ostja on sellised *prima facie* tõendid esitanud. Edasi suunatud summa suuruse kindlakstegemisel peaks liikmesriigi kohtul olema õigus hinnata, milline osa ülemäärast ostuhinnast on kohtus menetletavas asjas edasi suunatud kaudsete ostjate tasandile.

- (42) Komisjon peaks andma liikmesriikide kohtutele selged, lihtsad ja põhjalikud suunised selle kohta, kuidas hinnata kaudsele ostjale edasi suunatud ülemäärase ostuhinna osa.
- (43) Konkurentsioiguse rikkumised hõlmavad sageli tingimusi ja hinda, mille alusel kaupu või teenuseid müüakse ja mis toovad õigusrikkumise toime pannud ettevõtjate klientidele kaasa ülemäärase ostuhinna või muu kahju. Õigusrikkumine võib hõlmata ka õigusrikkumise toime pannud ettevõtjale tehtud tarneid (nt ostukartelli puhul). Niisugustel juhtudel võib otsene varaline kahju tuleneda õigusrikkumise toime pannud ettevõtjate poolt oma tarnijatele makstud madalamast hinnast. Neile juhtudele tuleks kohaldada käesolevat direktiivi ja eelkõige hinnatõusu edasisuunamist käsitlevaid eeskirju.
- (44) Kahju hüvitamise hagsid saavad esitada nii õigusrikkumise toime pannud ettevõtjalt kaupade või teenuste ostjad kui ka tarneahelas allpool olevad ostjad. Omavahel seotud menetlustes tehtavate otsuste vahelise ühtsuse huvides ja selleks, et vältida olukorda, kus liidu või liikmesriigi konkurentsioiguse rikkumisest tulenevat kahju ei hüvitata täielikult või õigusrikkumise toime pannud ettevõtjalt nõutakse sellise kahju hüvitamist, mida tegelikult ei ole kantud, peaks liikmesriigi kohtul olema õigus prognoosida, millise osa ülemäärast ostuhinnast kandsid tema poolt menetletava vaidluse puhul otsesed või kaudsed ostjad. Sellega seoses peaks liikmesriigi kohtul olema võimalik võtta liidu ja liikmesriigi õiguse kohaste menetlus- või materiaalsoiguse normidega nõuetekohaselt arvesse seonduvaid hagsid ja nende kohta tehtud kohtuotsuseid, eelkõige kui ta leiab, et hinnatõusu edasisuunamine on tõendatud. Liikmesriigi kohtul peaks olema võimalik kasutada asjakohaseid menetlusvahendeid, näiteks nõuete liitmist, tagamaks et tarneahela mis tahes tasandil kantud otsese varalise kahju hüvitamine ei ületa tarneahela asjaomasel tasandil ülemäärase ostuhinna poolt tekitatud kahju. Selliseid vahendeid peaks olema võimalik kasutada ka piiriüleste juhtumite korral. See kohtuotsuste nõuetekohaselt arvesse võtmise võimalus ei tohiks piirata kohtumenetlustes mitte osalenud isikute põhiõigusi, nagu kaitseõigust ning õigust tõhusale õiguskaitsevahendile ja õiglasele kohtulikule arutamisele, ega sellega seoses tehtud kohtuotsuste tõendusjõudu käsitlevaid eeskirju. Eri liikmesriikide kohtutes pooleli olevaid menetlusi on võimalik pidada omavahel seotuteks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1215/2012⁽¹⁾ artikli 30 tähenduses. Kõnealuse artikli kohaselt võivad kõik liikmesriikide kohtud peale kohtu, kuhu pöörduiti esimesena, oma menetluse peatada ja teatavatel tingimustel pädevusest loobuda. Käesolev direktiiv ei piira liikmesriikide kohtute õigusi ega kohustusi, mis tulenevad kõnealusest määrusest.
- (45) Kahju kannatanud isik, kes on tõendanud, et ta on kannatanud konkurentsioiguse rikkumise tõttu kahju, peab kahjuhüvitise saamiseks tõendama ka kantud kahju ulatust. Konkurentsioiguse rikkumisega seotud kahju suuruse kindlakstegemine on väga faktirohke protsess ja selleks võib olla vajalik kohaldada keerulisi majandusmudeleid. See on sageli väga kulukas ja hagejal on raske koguda vajalikke andmeid oma nõuete tõendamiseks. Seega võib konkurentsioiguse rikkumisega seotud kahju suuruse kindlakstegemine luua olulise tõkke, mis takistab kahju hüvitamise nõuete tõhusat menetlemist.
- (46) Liidu eeskirjade puudumisel konkurentsioiguse rikkumisega tekitatud kahju suuruse kindlakstegemise kohta tuleb iga liikmesriigi õigussüsteemis kehtestada kahju suuruse kindlakstegemise siseriiklikud eeskirjad ning liikmesriigid ja liikmesriikide kohtud peavad otsustama, milliseid nõudeid peab hageja kantud kahju suuruse tõendamisel täitma, milliseid meetodeid võib kahju suuruse kindlakstegemisel kasutada ja millised on tagajärjed, kui kõnealuseid nõudeid ei täideta täielikult. Liikmesriigi õigusega kehtestatud nõuded konkurentsioiguse rikkumisega tekitatud kahju suuruse kindlakstegemise kohta ei tohiks siiski olla karmimad kui samalaadsete siseriiklike hagide suhtes kohaldatavad nõuded (võrdvärsuse põhimõte), samuti ei tohiks need muuta liidu õiguses sätestatud kahju hüvitamise õiguse kasutamist praktiliselt võimatuks või ülemäära keeruliseks (tõhususe põhimõte). Arvesse tuleks võtta võimalikku pooltevahelist ebavõrdsust andmete valdamisel ja asjaolu, et kahju suuruse kindlakstegemine eeldab asjaomase turu arengu hindamist sellest vaatenurgast, kui õigusrikkumist ei oleks toimunud. Kõnealune hinnang hõlmab võrdlust olukorraga, mis on määratluse kohaselt hüpoteetiline ja mis ei saa kunagi olla täiesti täpne. Seepärast on asjakohane anda liikmesriikide kohtutele õigus hinnata konkurentsioiguse rikkumisega

⁽¹⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2012. aasta määrus (EL) nr 1215/2012 kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (ELT L 351, 20.12.2012, lk 1).

tekitatud kahju suurust. Liikmesriigid peaksid tagama, et taotluse korral võivad liikmesriikide konkurentsiasutused anda suuniseid kahju suuruse hindamiseks. Ühtsuse ja prognoositavuse tagamise eesmärgil peaks komisjon andma üldiseid suuniseid liidu tasandil.

- (47) Et leevendada ebavõrdsust andmete valdamisel ja teatavaid konkurentsioiguse rikkumisega tekitatud kahju suuruse kindlakstegemise seonduvaid raskusi ning tagada kahju hüvitamise nõuete tõhusus, on asjakohane eeldada, et kartellikokkuleppe korral tekitab õigusrikkumine kahju, eelkõige hinnaefekti kaudu. Juhtumi üksikasjadest olenevalt põhjustab kartell hinnatõusu või takistab hindade langetamist, mis oleks ilma kartellikokkuleppeta aset leidnud. See eeldus ei tohiks hõlmata konkreetset kahju suurust. Õigusrikkumise toime pannud ettevõtjal peaks olema lubatud seda eeldust ümber lükata. On asjakohane kasutada sellist ümberlükavatavat eeldust üksnes kartellide puhul, võttes arvesse kartellide salajasust, mis suurendab nimetatud ebavõrdsust andmete valdamisel ja raskendab hagejal kahju tõendamiseks vajalike tõendite kogumist.
- (48) Kostjate jaoks lõpliku lahenduseni jõudmine on soovitatav, et vähendada ebakindlust rikkumise toime pannud ettevõtjate ja kahju kannatanud isikute jaoks. Seetõttu tuleks rikkumise toime pannud ettevõtjaid ja kahju kannatanud isikuid julgustada jõudma konkurentsioiguse rikkumisest tuleneva kahju hüvitamise kokkuleppele, kasutades vaidluste konsensusliku lahendamise mehhanisme, näiteks kohtuväliseid kokkuleppeid (sealhulgas neid, mille puhul kohtunik võib kuulutada kokkuleppe siduvaks) ning vahekohtu-, vahendus- või lepitusmenetlusi. Selline vaidluste konsensuslik lahendamine peaks hõlmama nii paljusid kahju kannatanud isikuid ja õigusrikkumise toime pannud ettevõtjaid kui õiguslikult võimalik. Käesolevas direktiivis sisalduvad vaidluste konsensuslikku lahendamist käsitlevad sätted on seega ette nähtud kõnealuste mehhanismide kasutamise lihtsustamiseks ja nende tõhustamiseks.
- (49) Kahju hüvitamise hagide esitamise aegumistähtjad võivad viia olukorrani, kus kahju kannatanud isikutele ja õigusrikkumise toime pannud ettevõtjatele ei ole piisavalt aega makstava hüvitise osas kokkuleppele jõuda. Selleks et pakkuda mõlemale poolele reaalset võimalust lahendada vaidlus konsensuslikult, enne kui algatatakse menetlus liikmesriigi kohtus, tuleb hagi esitamise aegumistähtaja kulgemine vaidluste konsensusliku lahendamise ajaks peatada.
- (50) Kui pooled otsustavad lahendada vaidluse konsensuslikult pärast seda, kui sama nõudega seotud kahju hüvitamise hagi on algatatud liikmesriigi kohtus, peaks kõnealune kohus saama menetluse vaidluse konsensusliku lahendamise protsessi ajaks peatada. Menetluse peatamist kaaludes peaks kohus võtma arvesse kiirmenetluse eelseid.
- (51) Konsensuslike kokkulepete soodustamiseks ei tohiks õigusrikkumise toime pannud ettevõtjat, kes maksab konsensusliku kokkuleppemenetluse raames hüvitist, seada õigusrikkumise ühiselt toime pannud ettevõtjatega võrreldes halvemas olukorda, kui ta oleks konsensuslikus kokkuleppes osalemata. Selline olukord võib tekkida, kui vaidluse konsensuslikul lahendamisel osalev õigusrikkumise toime pannud ettevõtja vastutab ka pärast konsensusliku kokkuleppe saavutamist solidaarselt õigusrikkumisega tekitatud kahju eest. Vaidluse konsensuslikul lahendamisel osalev õigusrikkumise toime pannud ettevõtja ei peaks seega põhimõtteliselt osalema kõnealusel lahendamisel mitte osalenud õigusrikkumise ühiselt toime pannud ettevõtjate poolt hüvitise maksmisel kahju kannatanud isikule, kellega kõnealune õigusrikkumise toime pannud ettevõtja on eelnevalt kokkuleppe saavutanud. Selle reeglina peaks kaasnema see, et vaidluse konsensuslikul lahendamisel osaleva õigusrikkumise toime pannud ettevõtja tekitatud kahju osa arvatakse maha kahju kannatanud isiku nõudest, olenemata sellest, kas kokkuleppega saavutatud summa on võrdne kahju suhtelise osaga, mille vaidluse konsensuslikul lahendamisel osalenud õigusrikkumise ühiselt toime pannud ettevõtja kahju kannatanud isikule tekitas, või on sellest erinev. Nimetatud suhteline osa tuleks kindlaks määrata eeskirjade kohaselt, millega muul juhul määratakse kindlaks õigusrikkumise toime pannud ettevõtja osa hüvitisest. Ilma sellise vähendamiseta mõjutaks kokkuleppemenetlus põhjendamatult selles mitteosalenud õigusrikkumise toime pannud ettevõtjaid. Selleks et tagada õigus täielikule kahju hüvitamisele, peaks vaidluse konsensuslikul lahendamisel osalev õigusrikkumise ühiselt toime pannud ettevõtja kahju siiski hüvitama, kui see on vaidluse konsensuslikul lahendamisel osaleva kahju kannatanud isiku jaoks ainus võimalus saada hüvitist ülejäänud nõude summa eest. Ülejäänud nõude summaks on vaidluse konsensuslikul lahendamisel osaleva kahju kannatanud isiku nõue, mida vähendatakse vaidluse konsensuslikul lahendamisel osaleva õigusrikkumise ühiselt toime pannud ettevõtja osa võrra kahjus, mille õigusrikkumine kahju kannatanud isikule tekitas. Viimati nimetatud võimalus nõuda kahju hüvitamist vaidluse konsensuslikul lahendamisel osalevalt õigusrikkumise ühiselt toime pannud ettevõtjalt eksisteerib juhul, kui seda ei ole konsensusliku kokkuleppe tingimustes sõnaselgelt välistatud.
- (52) Tuleks vältida olukordi, mil vaidluse konsensuslikul lahendamisel osalevate õigusrikkumise ühiselt toime pannud ettevõtjate poolt makstav hüvitis vaidluse konsensuslikul lahendamisel mitteosalevatele õigusrikkumise ühiselt toime pannud ettevõtjatele hüvitise eest, mille nad maksid vaidluse konsensuslikul lahendamisel mitteosalevatele kahju kannatanud isikutele, ületab vaidluse konsensuslikul lahendamisel osalevate õigusrikkumise ühiselt toime pannud ettevõtjatele makstava hüvitise kogusumma, arvestades nende suhtelist vastutust õigusrikkumisega tekitatud kahju eest. Seetõttu, kui vaidluse konsensuslikul lahendamisel osalevatel õigusrikkumise ühiselt toime pannud ettevõtjatel palutakse osaleda hüvitise maksmisel, mille seejärel maksavad vaidluse konsensuslikul lahendamisel mitteosalenud õigusrikkumise ühiselt toime pannud ettevõtjad vaidluse konsensuslikul lahendamisel mitteosalevatele kahju kannatanud isikutele, peaks liikmesriigi kohus võtma arvesse konsensusliku kokkuleppemenetluse raames juba makstud hüvitist, pidades silmas, et mitte kõik õigusrikkumise ühiselt toime pannud ettevõtjad ei ole õigusrikkumise sisulise, ajalise ja geograafilise ulatusega võrdselt seotud.

- (53) Käesolevas direktiivis austatakse põhiõigusi ja järgitakse Euroopa Liidu põhiõiguste hartas tunnustatud põhimõtteid.
- (54) Kuna käesoleva direktiivi eesmärke, nimelt kehtestada eeskirjad liidu konkurentsioiguse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagide kohta, et tagada ELi toimimise lepingu artiklite 101 ja 102 täielik õigusmõju ning siseturu nõuetekohane toimimine ettevõtjate ja tarbijate jaoks, ei suuda liikmesriigid piisavalt saavutada, küll aga saab neid ELi toimimise lepingu artiklite 101 ja 102 kohaldamisel nõutava tõhususe ja ühtsuse tõttu paremini saavutada liidu tasandil, võib liit võtta meetmeid kooskõlas ELi lepingu artiklis 5 sätestatud subsidiaarsuse põhimõttega. Kõnealuses artiklis sätestatud proportsionaalsuse põhimõtte kohaselt ei lähe käesolev direktiiv kõnealuste eesmärkide saavutamiseks vajalikust kaugemale.
- (55) Kooskõlas liikmesriikide ja komisjoni 28. septembri 2011. aasta ühise poliitilise deklaratsiooniga selgitavate dokumentide kohta ⁽¹⁾ kohustuvad liikmesriigid põhjendatud juhtudel lisama ülevõtmismeeskirjade käsitlevale teatele ühe või mitu dokumenti, milles selgitatakse seost direktiivi osade ja ülevõtvate siseriiklike õigusaktide vastavate osade vahel. Käesoleva direktiivi puhul leiab seadusandja, et nimetatud dokumentide edastamine on põhjendatud.
- (56) On asjakohane sätestada käesoleva direktiivi kohaldamise ajastuse eeskirjad,

ON VASTU VÕTNUD KÄESOLEVA DIREKTIIVI:

I PEATÜKK

REGULEERIMISESE, KOHALDAMISALA JA MÕISTED

Artikkel 1

Reguleerimise ja kohaldamisala

1. Käesolev direktiiv sätestab teatavad eeskirjad, mis on vajalikud selle tagamiseks, et kõik isikud, kes on kahju kannatanud selle tõttu, et ettevõtja või ettevõtjate ühendus on rikkunud konkurentsioigust, saaksid tõhusalt kasutada oma õigust nõuda, et see ettevõtja või ühendus nimetatud kahju täielikult hüvitaks. See sätestab eeskirjad, millega soodustatakse moonutamata konkurentsi siseturul ja kõrvaldatakse selle nõuetekohase toimimise takistused, tagades kõikjal liidus võrdväärse kaitse kõigile, kes sellist kahju on kannatanud.
2. Käesolev direktiiv sätestab eeskirjad, millega koordineeritakse konkurentsieskirjade täitmise tagamist konkurentsiasutuste poolt ja kõnealuste eeskirjade täitmist kahju hüvitamise hagi esitamisel liikmesriigi kohtule.

Artikkel 2

Mõisted

Käesolevas direktiivis kasutatakse järgmisi mõisteid:

- 1) „konkurentsioiguse rikkumine” – ELi toimimise lepingu artikli 101 või 102 rikkumine või liikmesriigi konkurentsioiguse rikkumine;
- 2) „õigusrikkumise toime pannud ettevõtja” – ettevõtja või ettevõtjate ühendus, kes on toime pannud konkurentsioiguse rikkumise;
- 3) „liikmesriigi konkurentsioigus” – liikmesriigi õiguse sätteid, mille põhieesmärk on sama nagu ELi toimimise lepingu artiklidel 101 ja 102 ning mida kohaldatakse sama juhtumi suhtes paralleelselt liidu konkurentsioigusega vastavalt määruse (EÜ) nr 1/2003 artikli 3 lõikele 1, mis ei hõlma liikmesriigi õiguse sätteid, milles on ette nähtud kriminaalkaristused füüsilistele isikutele, välja arvatud juhul, kui selliste kriminaalkaristuste abil tagatakse ettevõtjate suhtes kohaldatavate konkurentsieskirjade täitmist;
- 4) „kahju hüvitamise hagi” – liikmesriigi õiguse kohane hagi, millega väidetavalt kahju kannatanud isik või ühe või mitme väidetavalt kahju kannatanud isiku nimel tegutsev isik, kui selline võimalus on liidu või liikmesriigi õigusega ette nähtud, või kahju kannatanud isiku õigused üle võtnud füüsiline või juriidiline isik, sealhulgas nõude üle võtnud isik, esitab liikmesriigi kohtule kahju hüvitamise nõude;
- 5) „kahju hüvitamise nõue” – konkurentsioiguse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise nõue;
- 6) „kahju kannatanud isik” – konkurentsioiguse rikkumise tagajärjel kahju kannatanud isik;

⁽¹⁾ ELT C 369, 17.12.2011, lk 14.

- 7) „liikmesriigi konkurentsiasutus” – asutus, mille liikmesriik on vastavalt määruse (EÜ) nr 1/2003 artiklile 35 määranud vastutama ELi toimimise lepingu artiklite 101 ja 102 kohaldamise eest;
- 8) „konkurentsiasutus” – komisjon või liikmesriigi konkurentsiasutus või mõlemad, sõltuvalt kontekstist;
- 9) „liikmesriigi kohus” – liikmesriigi kohus ELi toimimise lepingu artikli 267 tähenduses;
- 10) „asja läbi vaatav kohus” – liikmesriigi kohus, mis on tavalises edasikaebuse korras pädev vaatama läbi liikmesriigi konkurentsiasutuse otsuseid või kõnealuseid otsuseid käsitlevaid kohtuotsuseid, olenemata sellest, kas kõnealune kohus iseenesest on pädev tuvastama konkurentsioiguse rikkumist;
- 11) „otsus õigusrikkumise kohta” – konkurentsiasutuse või asja läbi vaatava kohtu otsus, millega tuvastatakse konkurentsioiguse rikkumine;
- 12) „lõplik otsus õigusrikkumise kohta” – otsus õigusrikkumise kohta, mida ei saa või enam ei saa tavalises korras edasi kaevata;
- 13) „tõendid” – igat liiki tõendid, mida on lubatud kasutada liikmesriigi kohtus, kuhu on pöördutud, eelkõige dokumendid ja kõik muud teavet sisaldavad esemed, olenemata andmekandjast, millele teave on salvestatud;
- 14) „kartell” – kahe või enama konkurendi vahel sõlmitud kokkulepe või kooskõlastatud tegevus, mille eesmärk on koordineerida turul oma konkureerivat käitumist või mõjutada asjakohaseid konkurentsiparameetreid sellise tegevuse kaudu nagu ostu- või müügihindade või muude kauplemistingimuste fikseerimine või kooskõlastamine, sealhulgas intellektuaalomandi õiguste puhul, tootmis- või müügiikvootide määramine, turgude ja klientide jagamine, sealhulgas riigihankes osalemisel, impordi- või ekspordipiirangute seadmine või konkurentsivastane tegevus teiste konkurentide suhtes;
- 15) „leebusprogramm” – programm, mis käsitleb ELi toimimise lepingu artikli 101 või liikmesriigi õiguse vastava sätte kohaldamist ning mille alusel salajases kartellis osaleja teeb teistest kartellis osalevatest ettevõtjatest sõltumatult koostööd konkurentsiasutuse uurimises, esitades vabatahtlikult teavet kartelli ja oma osa kohta selles, mille eest vabastatakse ta vastava otsusega või menetluse lõpetamisega kartellis osalemise eest määratavast trahvist või vähendatakse sellise trahvi määra;
- 16) „leebusavaldus” – konkurentsiasutusele ettevõtja või füüsilise isiku poolt või nende nimel tehtud vabatahtlik suuline või kirjalik avaldus või selle salvestis, milles kirjeldatakse teavet, mis kõnealusel ettevõtjal või füüsilisel isikul on kartelli ja tema enda osa kohta selles, ning mis on koostatud spetsiaalselt konkurentsiasutusele esitamiseks eesmärgiga mitte saada trahvi või saavutada selle määra vähendamine leebusprogrammi raames; see ei hõlma olemasolevat teavet;
- 17) „olemasolev teave” – tõendid, mis on olemas konkurentsiasutuse menetlusest sõltumata olenemata sellest, kas selline teave sisaldub konkurentsiasutuse toimikus või mitte;
- 18) „kokkuleppe sõlmimise taotlus” – ettevõtja poolt või tema nimel konkurentsiasutusele tehtud vabatahtlik avaldus, milles ettevõtja tunnistab oma osalemist konkurentsioiguse rikkumises või loobub oma osalemise vaidlustamisest ja tunnistab oma vastutust kõnealuse konkurentsioiguse rikkumise eest ning mis on koostatud spetsiaalselt selleks, et konkurentsiasutusel oleks võimalik kohaldada lihtsustatud või kiirmenetlust;
- 19) „trahvidest vabastatud isik” – ettevõtja või füüsiline isik, kelle konkurentsiasutus on vabastanud trahvidest leebusprogrammi raames;
- 20) „ülemäärane ostuhind” – erinevus tegelikult tasutud hinna ja hinna vahel, mis oleks tasutud juhul, kui konkurentsioiguse rikkumist ei oleks toime pandud;
- 21) „vaidluse konsensuslik lahendamine” – mehhanism, mis võimaldab pooltel jõuda kahju hüvitamise nõuet käsitlevas vaidluses kohtuvälise lahenduseni;
- 22) „konsensuslik kokkulepe” – kokkulepe, milleni jõutakse vaidluse konsensusliku lahendamise teel;
- 23) „otsene ostja” – füüsiline või juriidiline isik, kes omandas õigusrikkumise toime pannud ettevõtjalt otse tooteid või teenuseid, mille puhul oli rikutud konkurentsioigust;
- 24) „kaudne ostja” – füüsiline või juriidiline isik, kes omandas tooteid või teenuseid, mille puhul oli rikutud konkurentsioigust, või omandas selliseid tooteid või teenuseid sisaldavaid või neist saadud tooteid või teenuseid mitte otse õigusrikkumise toime pannud ettevõtjalt, vaid otseselt ostjalt või järgnevalt ostjalt.

*Artikkel 3***Õigus täielikule hüvitamisele**

1. Liikmesriigid tagavad, et igal konkurentsioiguse rikkumise tõttu kahju kannatanud füüsilisel või juriidilisel isikul on võimalus nõuda ja saada kõnealuse kahju täielikku hüvitamist.
2. Kahju täielik hüvitamine taastab olukorra, milles kahju kannatanud isik oleks olnud, kui konkurentsioiguse rikkumist ei oleks toimunud. See hõlmab seega õigust otsese varalise kahju ja saamata jäänud tulu hüvitamisele ning lisaks õigust intressidele.
3. Käesoleva direktiivi kohane täielik hüvitamine ei tohi põhjustada ülemäärast hüvitamist karistuslike, mitmekordsete või muud liiki kahjuhüvitiste näol.

*Artikkel 4***Tõhususe ja võrdvärsuse põhimõtted**

Liikmesriigid tagavad kooskõlas tõhususe põhimõttega, et kõik kahju hüvitamise hagidega seotud siseriiklikud eeskirjad ja menetlused töötatakse välja ja neid kohaldatakse nii, et need ei muuda praktiliselt võimatuks ega liiga keerukaks võimalust kasutada liidu õiguses sätestatud õigust konkurentsioiguse rikkumisega tekitatud kahju täielikule hüvitamisele. Võrdvärsuse põhimõtte kohaselt ei tohi ükski ELi toimimise lepingu artikli 101 või 102 rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagidega seonduv siseriiklik eeskiri või menetlus olla väidetavalt kahju kannatanud isikute jaoks ebasoodsam kui eeskiri või menetlus, mida kohaldatakse samalaadsete liikmesriigi õiguse rikkumisest tulenevate kahju hüvitamise hagide suhtes.

II PEATÜKK

TÕENDITE AVALDAMINE*Artikkel 5***Tõendite avaldamine**

1. Liikmesriigid tagavad, et liidus toimivas kahju hüvitamise hagiga seotud menetluses osaleva hageja taotlusel, kes on esitanud põhjendatud selgituse, mis sisaldab mõistlikult kättesaadavaid fakte ja piisavaid tõendeid, mis kinnitavad usutavalt tema kahju hüvitamise nõuet, on liikmesriikide kohtutel võimalik nõuda kostjalt või kolmandalt isikult tema käsutuses olevate asjakohaste tõendite avaldamist vastavalt käesolevas peatükis sätestatud tingimustele. Liikmesriigid tagavad, et nende kohtutel on võimalik nõuda kostja taotlusel asjakohaste tõendite avaldamist ka hagejalt või kolmandalt isikult.

Käesolev lõige ei piira liikmesriikide kohtute õigusi ega kohustusi, mis tulenevad määrusest (EÜ) nr 1206/2001.

2. Liikmesriigid tagavad, et liikmesriikide kohtud saavad nõuda, et avaldataks üksikud tõendid või tõendite asjakohased kategooriad, mis on määratletud nii täpselt ja kitsalt, kui see on põhjendatud selgituses esitatud mõistlikult kättesaadavate faktide põhjal võimalik.

3. Liikmesriigid tagavad, et liikmesriikide kohtud nõuavad tõendite avaldamist üksnes proportsionaalsel määral. Selle hindamisel, kas teatava poole nõutav tõendite avaldamine on proportsionaalne, võtavad liikmesriikide kohtud arvesse kõikide asjaomaste poolte ja kolmandate isikute õigustatud huve. Nad võtavad eelkõige arvesse järgmist:

- a) millises ulatuses kinnitavad nõuet või vastuväidet kättesaadavad faktid ja tõendid, mis põhjendavad tõendite avaldamise taotlust;
- b) avaldamise ulatus ja kulu, eelkõige asjaomastele kolmandatele isikutele, sealhulgas sellise teabe mittespetsiifilise otsingu vältimine, mis tõenäoliselt ei ole menetluse poolte jaoks asjakohane;
- c) kas tõendid, mille avaldamist taotletakse, sisaldavad konfidentsiaalset teavet, eelkõige kolmandaid isikuid puudutavat konfidentsiaalset teavet, ja sellise konfidentsiaalse teabe kaitsmise kord.

4. Liikmesriigid tagavad, et liikmesriikide kohtutel on õigus nõuda konfidentsiaalset teavet sisaldava tõendi avaldamist, kui nad leiavad, et see on kahju hüvitamise hagi puhul asjakohane. Liikmesriigid tagavad, et sellise teabe avaldamise nõudmisel on liikmesriikide kohtute käsutuses tõhusad meetmed kõnealuse teabe kaitsmiseks.

5. Ettevõtjate huvi vältida konkurentsioiguse rikkumisele järgnevaid kahju hüvitamise hagisid ei kujuta endast kaitset väärivat huvi.
6. Liikmesriigid tagavad, et liikmesriikide kohtud võtavad tõendite avaldamise nõudmisel täielikult arvesse liidu või liikmesriigi õiguse alusel kohaldatavat kutsesaladust.
7. Liikmesriigid tagavad, et nendele isikutele, kellelt nõutakse teabe avaldamist, antakse võimalus nad ära kuulata enne, kui liikmesriigi kohus nõuab neilt teabe avaldamist käesoleva artikli alusel.
8. Ilma et see piiraks lõigete 4 ja 7 ning artikli 6 kohaldamist, ei takista käesolev artikkel liikmesriikidel selliste eeskirjade säilitamist või kehtestamist, millega kaasneks tõendite ulatuslikum avaldamine.

Artikkel 6

Konkurentsiasutuse toimikus sisalduvate tõendite avaldamine

1. Liikmesriigid tagavad, et kui liikmesriikide kohtud nõuavad kahju hüvitamise hagidega seoses konkurentsiasutuse toimikus sisalduvate tõendite avaldamist, kohaldatakse lisaks artiklile 5 käesolevat artiklit.
2. Käesoleva artikli kohaldamine ei piira määruse (EÜ) nr 1049/2001 kohaseid eeskirju ja tavasid üldsuse juurdepääsu kohta dokumentidele.
3. Käesoleva artikli kohaldamine ei piira liidu või liikmesriigi õiguse kohaseid eeskirju ja tavasid konkurentsiasutuste sisedokumentide ja konkurentsiasutuste vahelise kirjavahetuse kaitse kohta.
4. Teabe avaldamise nõudmise proportsionaalsuse hindamisel vastavalt artikli 5 lõikele 3 kaaluvad liikmesriikide kohtud lisaks järgmist:
 - a) kas taotluses on märgitud konkreetselt nende dokumentide laad, eesmärk või sisu, mis on esitatud konkurentsiasutusele või mis sisalduvad selle toimikus, või on tegemist üldise taotlusega, mis puudutab konkurentsiasutusele esitatud dokumente;
 - b) kas teabe avaldamist nõudev menetlusosaline teeb seda seoses liikmesriigi kohtule esitatud kahju hüvitamise hagiaga ning
 - c) seoses lõigetega 5 ja 10 või lõike 11 kohasel konkurentsiasutuse taotlusel vajadust kindlustada konkurentsioiguse tõhus täitmine avalik-õiguslike meetmete kaudu.
5. Liikmesriikide kohtud võivad nõuda järgmiste tõendite kategooriate avaldamist üksnes pärast seda, kui konkurentsiasutus on oma menetluse lõpetanud otsuse vastuvõtmisega või muul viisil:
 - a) teave, mille füüsiline või juriidiline isik koostas konkreetselt konkurentsiasutuse menetluse jaoks;
 - b) teave, mille konkurentsiasutus koostas ja saatis menetlusosalistele oma menetluse käigus, ning
 - c) kokkuleppe sõlmimise taotlused, mis on tagasi võetud.
6. Liikmesriigid tagavad, et kahju hüvitamise hagi raames ei tohi liikmesriikide kohtud igal ajal nõuda, et menetlusosaline või kolmas isik avaldaks mis tahes järgmistesse kategooriatesse kuuluvad tõendid:
 - a) leebusavaldused ning
 - b) kokkuleppe sõlmimise taotlused.
7. Hageja võib esitada põhjendatud taotluse, et liikmesriigi kohus saaks tutvuda lõike 6 punktis a või b osutatud tõenditega üksnes selle tagamiseks, et nende sisu vastab artikli 2 punktides 16 ja 18 esitatud määratlustele. Selle hindamisel võivad liikmesriikide kohtud taotleda abi üksnes pädevalt konkurentsiasutuselt. Asjaomaste tõendite koostajatel võib samuti olla võimalus, et nad kuulatakse ära. Mingil juhul ei luba liikmesriigi kohus teistel pooltel või kolmandatel isikutel kõnealuste tõenditega tutvuda.
8. Kui lõige 6 hõlmab ainult mõnda taotletud tõendi osa, siis sõltuvalt sellest, millisesse kategooriasse ülejäänud tõendi osad kuuluvad, avaldatakse need vastavalt käesoleva artikli asjakohastele lõigetele.

9. Selliste konkurentsiasutuse toimikus sisalduvate tõendite avaldamist, mis ei kuulu ühessegi käesolevas artiklis loetletud kategooriasse, võib nõuda kahju hüvitamise hagide raames igal ajal, ilma et see piiraks käesoleva artikli kohaldamist.

10. Liikmesriigid tagavad, et liikmesriigi kohtud nõuavad konkurentsiasutuselt tema toimikus sisalduvate tõendite avaldamist üksnes juhul, kui ühelgi menetlusosalisel või kolmandal isikul ei ole võimalik kõnealuseid tõendeid mõistlikul viisil esitada.

11. Kui konkurentsiasutus on valmis esitama oma seisukohti avaldamisnõude proportsionaalsuse kohta, võib ta esitada omal algatusel märkused liikmesriigi kohtule, mille kaudu avaldamist taotletakse.

Artikkel 7

Üksnes konkurentsiasutuse toimikuga tutvumise käigus saadud tõendite kasutamise piiramine

1. Liikmesriigid tagavad, et tõendid, mis kuuluvad artikli 6 lõikes 6 loetletud kategooriasse ja mille füüsiline või juriidiline isik on saanud üksnes konkurentsiasutuse toimikuga tutvumise käigus, loetakse kahju hüvitamise hagide menetlemises lubamatuks või muul viisil kaitstuks kooskõlas kohaldatavate siseriiklike eeskirjadega, selleks et tagada artiklis 6 sätestatud tõendite avaldamispiirangute täielik mõju.

2. Liikmesriigid tagavad seni, kuni asjaomane konkurentsiasutus on lõpetanud oma menetluse otsuse vastuvõtmisega või muul viisil, et tõendid, mis kuuluvad artikli 6 lõikes 5 loetletud kategooriasse ja mille füüsiline või juriidiline isik on saanud üksnes kõnealuse konkurentsiasutuse toimikuga tutvumise käigus, loetakse kahju hüvitamise hagide menetlemises lubamatuks või muul viisil kaitstuks kooskõlas kohaldatavate siseriiklike eeskirjadega, selleks et tagada artiklis 6 sätestatud tõendite avaldamispiirangute täielik mõju.

3. Liikmesriigid tagavad, et tõendeid, mille füüsiline või juriidiline isik on saanud üksnes konkurentsiasutuse toimikuga tutvumise käigus ja mis ei kuulu lõikesse 1 või 2, võib kasutada kahju hüvitamise hagi ainult kõnealune isik või tema õigused üle võtnud füüsiline või juriidiline isik, sealhulgas tema nõude üle võtnud isik.

Artikkel 8

Karistused

1. Liikmesriigid tagavad, et liikmesriikide kohtutel on võimalik määrata tõhusalt karistusi menetlusosalistele, kolmandate isikutele ja nende seaduslikele esindajatele järgmistel juhtudel:

- a) nende poolt liikmesriigi kohtu avaldamisnõude täitmata jätmine või täitmisest keeldumine;
- b) nende poolt oluliste tõendite hävitamine;
- c) nende poolt konfidentsiaalse teabe kaitset käsitleva liikmesriigi kohtu korraldusega kehtestatud kohustuste täitmata jätmine või täitmisest keeldumine või
- d) nende poolt käesolevas peatükis sätestatud tõendite kasutamisele seatud piirangute rikkumine.

2. Liikmesriigid tagavad, et karistused, mida liikmesriikide kohtud võivad määrata, oleksid tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad. Kahju hüvitamise hagi menetlusosalise käitumise küsimuses on liikmesriikide kohtutel võimalik kasutada karistusena muu hulgas võimalust teha negatiivseid järeldusi, näiteks lugeda asjaomane väide tõendatuks või jätta nõue tervikuna või osaliselt rahuldamata ja kaitseargumendid tervikuna või osaliselt arvestamata, ning võimalust nõuda kulude hüvitamist.

III PEATÜKK

SISERIIKLIKE OTSUSTE MÕJU, AEGUMISTÄHTAJAD JA SOLIDAARVASTUTUS

Artikkel 9

Siseriiklike otsuste mõju

1. Liikmesriigid tagavad, et liikmesriigi konkurentsiasutuse või asja läbi vaatava kohtu lõplikus otsuses tuvastatud konkurentsioiguse rikkumine loetakse vaieldamatuks ELi toimimise lepingu artiklite 101 või 102 või liikmesriigi konkurentsioiguse alusel esitatud kahju hüvitamise hagi menetlemisel nende liikmesriikide kohtutes.

2. Liikmesriigid tagavad, et kui lõikes 1 osutatud lõplik otsus on tehtud teises liikmesriigis, võib kõnealuse lõpliku otsuse esitada oma liikmesriigi kohtule liikmesriigi õiguse kohaselt vähemalt *prima facie* tõendina selle kohta, et konkurentsioiguse rikkumine on aset leidnud, ning seda lõplikku otsust võib asjakohasel juhul hinnata koos menetlusosaliste esitatud muude tõenditega.

3. Käesolev artikkel ei piira ELi toimimise lepingu artiklist 267 tulenevaid õigusi ja kohustusi.

Artikkel 10

Aegumistähtajad

1. Liikmesriigid kehtestavad kooskõlas käesoleva artikliga eeskirjad, mida kohaldatakse kahju hüvitamise hagide esitamise aegumistähtaegade suhtes. Kõnealuste eeskirjadega määratakse kindlaks, millal aegumistähtaeg kulgema hakkab, selle kestus ja tingimused, mille alusel aegumistähtaja kulgemine katkestatakse või peatatakse.

2. Aegumistähtaeg ei hakka kulgema enne, kui konkurentsioiguse rikkumine on lõppenud ja hageja on teada saanud või võib põhjendatult eeldada, et ta on teadlik järgmisest:

- a) käitumine ja asjaolu, et see kujutab endast konkurentsioiguse rikkumist;
- b) asjaolu, et konkurentsioiguse rikkumine tekitas talle kahju, ning
- c) õigusrikkumise toime pannud ettevõtja isik.

3. Liikmesriigid tagavad, et kahju hüvitamise hagi aegumistähtaeg on vähemalt viis aastat.

4. Liikmesriigid tagavad, et aegumistähtaja kulgemine peatatakse või — sõltuvalt liikmesriigi õigusest — katkestatakse, kui konkurentsiasutus võtab meetmeid seoses uurimise või oma menetlusega, mis käsitleb kahju hüvitamise hagiga seonduvat konkurentsioiguse rikkumist. Peatamine kestab vähemalt üks aasta pärast seda, kui otsus õigusrikkumise kohta on jõustunud või kui menetlus on muul viisil lõpetatud.

Artikkel 11

Solidaarvastutus

1. Liikmesriigid tagavad, et ettevõtjad, kes on rikkunud konkurentsioigust ühiselt, vastutavad solidaarselt konkurentsioiguse rikkumisega tekitatud kahju eest: iga õigusrikkumise toime pannud ettevõtja peab kahju täies ulatuses hüvitama ja kahju kannatanud isikul on õigus nõuda neist igaühelt täielikku hüvitamist, kuni kogu kahju on talle täielikult hüvitatud.

2. Erandina lõikest 1 ja ilma et see piiraks artiklis 3 sätestatud õigust kahju täielikule hüvitamisele, tagavad liikmesriigid juhul, kui õigusrikkumise on toime pannud komisjoni soovitus 2003/361/EÜ⁽¹⁾ määratletud väike või keskmise suurusega ettevõtja (VKE), et õigusrikkumise toime pannud ettevõtja kannab vastutust üksnes enda otseste ja kaudsete ostjate ees, kui

- a) tema turuosa asjaomasel turul oli konkurentsioiguse rikkumise toimepanemise ajal väiksem kui 5 % ning
- b) solidaarvastutust käsitlevate tavaeeskirjade kohaldamine kahjustaks pöördumatult tema majanduslikku elujõulisust ja põhjustaks selle, et tema aktivad kaotaksid täielikult väärtuse.

3. Lõikes 2 sätestatud erandit ei kohaldata, kui

- a) VKE on juhtinud konkurentsioiguse rikkumise toimepanemist või kallutanud teisi ettevõtjaid selles osalema või
- b) varem on leitud, et VKE on konkurentsioigust rikkunud.

4. Erandina lõikest 1 tagavad liikmesriigid, et trahvidest vabastatud isik vastutab solidaarselt

- a) oma otseste ja kaudsete ostjate või tarnijate ees ning
- b) teiste kahju kannatanud isikute ees üksnes juhul, kui kahju täielikku hüvitamist ei toimu teiste ettevõtjate poolt, kes olid sama konkurentsioiguse rikkumisega seotud.

Liikmesriigid tagavad, et käesolevas lõikes sätestatud juhtudel kohaldatav aegumistähtaeg on mõistlik ja piisav selleks, et kahju kannatanud isikutele oleks võimalik selliseid hagi esitada.

⁽¹⁾ Komisjoni 6. mai 2003. aasta soovitus 2003/361/EÜ mikro-, väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate määratlemise kohta (ELT L 124, 20.5.2003, lk 36).

5. Liikmesriigid tagavad, et õigusrikkumise toime pannud ettevõtja võib saada teistelt õigusrikkumise toime pannud ettevõtjatele tagasi osa hüvitisest, mille suurus määratakse kindlaks vastavalt nende suhtelisele vastutusele konkurentsioiguse rikkumisega tekitatud kahjus. Leebusprogrammi raames trahvidest vabastatud õigusrikkumise toime pannud ettevõtja osa hüvitises ei ületa tema enda otsestele ega kaudsetele ostjatele ega tarnijatele tekitatud kahju suurust.

6. Liikmesriigid tagavad, et kui konkurentsioiguse rikkumise tõttu kannatasid kahju isikud, kes ei ole õigusrikkumise toime pannud ettevõtjate otsesed ega kaudsed ostjad ega tarnijad, määratakse trahvidest vabastatud isiku osa hüvitises teistele rikkumise toime pannud ettevõtjatele kindlaks vastavalt tema suhtelisele vastutusele kõnealusel kahjus.

IV PEATÜKK

ÜLEMÄÄRASE OSTUHINGNA EDASISUUNAMINE

Artikkel 12

Ülemäärase ostuhinna edasisuunamine ja õigus täielikule hüvitamisele

1. Selleks et tagada täielikult artiklis 3 sätestatud õigus kahju täielikule hüvitamisele, tagavad liikmesriigid, et kooskõlas käesolevas peatükis sätestatud eeskirjadega võib kahju hüvitamist nõuda igaüks, kes on kahju kannatanud, olenemata sellest, kas ta on õigusrikkumise toime pannud ettevõtja otsene või kaudne ostja, ning et välditakse nii sellise kahju hüvitamist, mis ületab konkurentsioiguse rikkumisega hagejale tekitatud kahju, kui ka õigusrikkumise toime pannud ettevõtja vastutuse puudumist.

2. Ülemäärase hüvitamise vältimiseks kehtestavad liikmesriigid asjakohased menetluseeskirjad selle tagamiseks, et otsese varalise kahju hüvitamine tarneahela mis tahes tasandil ei ületaks kõnealusel tasandil ülemäärase ostuhinna tõttu kantud kahju.

3. Käesolev peatükk ei piira kahju kannatanud isiku õigust nõuda ja saada ülemäärase ostuhinna täieliku või osalise edasisuunamise tõttu saamata jäänud tulu hüvitamist.

4. Liikmesriigid tagavad, et käesolevas peatükis sätestatud eeskirju kohaldatakse vastavalt ka siis, kui konkurentsioiguse rikkumine seondub õigusrikkumise toime pannud ettevõtjale tehtud tarnetega.

5. Liikmesriigid tagavad, et liikmesriigi kohtul on õigus hinnata kooskõlas siseriiklike menetlustega, milline osa ülemäärases ostuhinnast kaudsele ostjale edasi suunati.

Artikkel 13

Ülemäärase ostuhinna edasisuunamine kaitseargumendina

Liikmesriigid tagavad, et kahju hüvitamise hagi kostja saab kahjunõude vastase kaitseargumendina kasutada asjaolu, et hageja suunas konkurentsioiguse rikkumisest tuleneva ülemäärase ostuhinna tervikuna või osaliselt edasi. Ülemäärase ostuhinna edasisuunamise tõendamise kohustus lasub kostjal, kes võib mõistlikul viisil nõuda hagejalt või kolmandatelt isikutelt teabe avaldamist.

Artikkel 14

Kaudsed ostjad

1. Liikmesriigid tagavad, et kui kahju hüvitamise hagi sõltub kahju hüvitamise nõude olemasolu või makstava hüvitise suurus sellest, kas või millises ulatuses suunati ülemäärane ostuhind edasi hagejale, lasub sellise edasisuunamise olemasolu ja ulatuse tõendamise kohustus — võttes arvesse äritavasid, mille kohaselt suunatakse hinnatõus mööda tarneahelat edasi — hagejal, kes võib mõistlikul viisil nõuda kostjalt või kolmandatelt isikutelt teabe avaldamist.

2. Lõikes 1 osutatud olukorras loetakse, et kaudne ostja on tõendanud, et ülemäärane ostuhind suunati talle edasi, kui ta on näidanud, et

a) kostja on toime pannud konkurentsioiguse rikkumise;

b) konkurentsioiguse rikkumine on toonud kaasa ülemäärase ostuhinna kostja otsesele ostjale ning

c) ta ostis kaupu või teenuseid, mille suhtes konkurentsioiguse rikkumine toime pandi, või ostis kaupu või teenuseid, mis olid neist saadud või sisaldasid neid.

Käesolevat lõiget ei kohaldata, kui kostja suudab veenvalt ja kohtu nõudeid rahuldavalt tõendada, et ülemäärast ostuhinda ei suunatud või ei suunatud täielikult edasi kaudsele ostjale.

Artikkel 15

Tarneahela eri tasanditel olevate hagejate kahju hüvitamise hagid

1. Vältimaks seda, et tarneahela eri tasanditel olevate hagejate kahju hüvitamise hagid toovad kaasa õigusrikkumise toime pannud ettevõtja mitmekordse vastutuse või vastutuse puudumise, tagavad liikmesriigid, et selle hindamisel, kas artiklite 13 ja 14 kohaldamisest tulenev tõendamiskohustus on täidetud, on liikmesriikide kohtutel, kellele on esitatud kahju hüvitamise hagi, võimalik võtta liidu või liikmesriigi õiguses ette nähtud vahenditega nõuetekohaselt arvesse mis tahes järgmist asjaolu:

- a) kahju hüvitamise hagid, mis on seotud sama konkurentsioiguse rikkumisega, kuid mille on esitanud tarneahela teistel tasanditel tegutsevad hagejad;
- b) punktis a osutatud kahju hüvitamise hagidest tulenevad kohtuotsused;
- c) asjakohane üldkättesaadav teave, mis on saadud konkurentsioiguse avalik-õiguslike meetmete võtmise tulemusel.

2. Käesolev artikkel ei piira liikmesriikide kohtute õigusi ega kohustusi, mis tulenevad määruse (EL) nr 1215/2012 artiklist 30.

Artikkel 16

Suunised liikmesriikide kohtutele

Komisjon annab liikmesriikide kohtutele suunised selle kohta, kuidas hinnata kaudsele ostjale edasi suunatud ülemäärase ostuhinna osa.

V PEATÜKK

KAHJU SUURUSE KINDLAKSTEGEMINE

Artikkel 17

Kahju suuruse kindlakstegemine

1. Liikmesriigid tagavad, et ei kahju suuruse kindlakstegemiseks nõutav tõendamiskoormis ega tõendamisstandard ei muuda kahju hüvitamise õiguse kasutamist praktiliselt võimatuks ega ülemäära keeruliseks. Liikmesriigid tagavad, et liikmesriikide kohtutel on siseriiklike menetluste kohaselt õigus hinnata kahju suurust, kui on tuvastatud, et hageja on kannatanud kahju, ent kahju suuruse täpne kindlakstegemine on kättesaadavate tõendite põhjal praktiliselt võimatu või ülemäära keeruline.

2. Kehtib eeldus, et kartellikokkuleppealased õigusrikkumised tekitavad kahju. Õigusrikkumise toime pannud ettevõtjal on õigus kõnealune eeldus ümber lükata.

3. Liikmesriigid tagavad, et kahju hüvitamise hagi seotud menetluses võib liikmesriigi konkurentsiasutus osutada liikmesriigi kohtu nõudmisel kõnealusele liikmesriigi kohtule abi kahju suuruse kindlakstegemisel, kui kõnealune liikmesriigi konkurentsiasutus peab sellist abi asjakohaseks.

VI PEATÜKK

VAIDLUSE KONSENSUSLIK LAHENDAMINE

Artikkel 18

Vaidluse konsensusliku lahendamise peatav toime ja muu mõju

1. Liikmesriigid tagavad, et kahju hüvitamise hagi esitamise aegumistähtaja kulgemine peatatakse vaidluse konsensusliku lahendamise menetluse ajaks. Aegumistähtaja kulgemine peatatakse üksnes nende poolte jaoks, kes osalevad või osalesid või olid või on esindatud vaidluse konsensuslikus lahendamises.

2. Ilma et see piiraks liikmesriikide õiguse kohaldamist vahekohtu küsimustes, tagavad liikmesriigid, et liikmesriikide kohtud, kellele on esitatud kahju hüvitamise hagi, võivad oma menetluse kuni kaheks aastaks peatada, kui asjaomase menetluse osalised on seotud sellise vaidluse konsensusliku lahendamise, mis käsitleb kõnealuse kahju hüvitamise hagi hõlmatud nõuet.

3. Konkurentsiasutus võib leida, et hüvitis, mis makstakse konsensusliku kokkuleppemenetluse raames ja enne, kui ta on teinud otsuse määrata trahv, on kergendavaks asjaoluks.

Artikkel 19

Konsensuslike kokkulepete mõju hilisematele kahju hüvitamise hagidele

1. Liikmesriigid tagavad, et pärast konsensusliku kokkuleppe saavutamist vähendatakse vaidluse konsensuslikul lahendamisel osalenud kahju kannatanud isiku nõuet kahju võrra, mille vaidluse konsensuslikul lahendamisel osalenud õigusrikkumise ühiselt toime pannud ettevõtja kannatanud isikule konkurentsioiguse rikkumisega tekitas.

2. Vaidluse konsensuslikul lahendamisel osalenud kahju kannatanud isiku ülejäänud nõue esitatakse üksnes vaidluse konsensuslikul lahendamisel mitteosalenud õigusrikkumise ühiselt toime pannud ettevõtjatele. Vaidluse konsensuslikul lahendamisel mitteosalevad õigusrikkumise ühiselt toime pannud ettevõtjad ei saa nõuda, et vaidluse konsensuslikul lahendamisel osalenud õigusrikkumise ühiselt toime pannud ettevõtja hüvitaks neile ülejäänud nõude.

3. Erandina lõikest 2 tagavad liikmesriigid, et kui vaidluse konsensuslikul lahendamisel mitteosalenud õigusrikkumise ühiselt toime pannud ettevõtjad ei suuda vaidluse konsensuslikul lahendamisel osalenud kahju kannatanud isiku ülejäänud nõudele vastavat hüvitist maksta, võib vaidluse konsensuslikul lahendamisel osalenud kahju kannatanud isik esitada ülejäänud nõude vaidluse konsensuslikul lahendamisel osalenud õigusrikkumise ühiselt toime pannud ettevõtjale.

Esimeses lõigus osutatud erand võidakse konsensusliku kokkuleppe tingimustes sõnaselgelt välistada.

4. Määrates kindlaks hüvitise osa, mille õigusrikkumise ühiselt toime pannud ettevõtja võib saada teiselt õigusrikkumise ühiselt toime pannud ettevõtjalt vastavalt viimase suhtelisele vastutusele konkurentsioiguse õigusrikkumisega tekitatud kahju eest, võtavad liikmesriikide kohtud nõuetekohaselt arvesse mis tahes kahjuhüvitist, mis on makstud asjaomast õigusrikkumise ühiselt toime pannud ettevõtjat hõlmavate varasemate konsensuslike kokkulepete alusel.

VII PEATÜKK

LÕPPSÄTTED

Artikkel 20

Läbivaatamine

1. Komisjon vaatab käesoleva direktiivi läbi ning esitab selle kohta Euroopa Parlamendile ja nõukogule aruande hiljemalt 27. detsembriks 2020.

2. Lõikes 1 osutatud aruanne hõlmab muu hulgas kogu järgmist teavet:

- a) konkurentsiasutuse poolt konkurentsioiguse rikkumise eest määratud trahvide maksimisest tulenevate finantsraskuste võimalik mõju kahju kannatanud isikute võimalusele saada kõnealuse konkurentsioiguse rikkumisega tekitatud kahju täielikku hüvitamist;
- b) millises ulatuses ei olnud hagejatel, kes esitasid liikmesriigi konkurentsiasutuse poolt vastu võetud otsuses õigusrikkumise kohta tuvastatud konkurentsioiguse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagi, võimalik teise liikmesriigi kohtus tõendada, et selline konkurentsioiguse rikkumine on aset leidnud;
- c) millises ulatuses ületas otsese varalise kahju hüvitis ülemäärase ostuhinna tõttu kantud kahju, mis tulenes konkurentsioiguse rikkumisest, või ületas tarneahela mis tahes tasandil makstud ülemäärase ostuhinna poolt tekitatud kahju.

3. Asjakohasel juhul lisatakse lõikes 1 osutatud aruandele seadusandlik ettepanek.

Artikkel 21

Ülevõtmine

1. Liikmesriigid jõustavad käesoleva direktiivi järgimiseks vajalikud õigus- ja haldusnormid hiljemalt 27. detsembriks 2016. Nad edastavad nende teksti viivitamata komisjonile.

Kui liikmesriigid need meetmed vastu võtavad, lisavad nad nende ametlikul avaldamisel nendesse või nende juurde viite käesolevale direktiivile. Sellise viitamise viisi näevad ette liikmesriigid.

2. Liikmesriigid edastavad komisjonile käesoleva direktiiviga reguleeritavas valdkonnas nende poolt vastu võetavate põhiliste siseriiklike õigusnormide teksti.

*Artikkel 22***Ajaline kohaldatavus**

1. Liikmesriigid tagavad, et käesoleva direktiivi materiaalõigusnormide järgimiseks artikli 21 kohaselt vastu võetud siseriiklikke meetmeid ei kohaldata tagasiulatuvalt.
2. Liikmesriigid tagavad, et artikli 21 kohaselt vastu võetud siseriiklikke meetmeid, välja arvatud käesoleva artikli lõikes 1 osutatud meetmed, ei kohaldata selliste kahju hüvitamise hagide suhtes, mis on liikmesriigi kohtule esitatud enne 26. detsembrist 2014.

*Artikkel 23***Jõustumine**

Käesolev direktiiv jõustub kahekümnendal päeval pärast selle avaldamist *Euroopa Liidu Teatajas*.

*Artikkel 24***Adressaadid**

Käesolev direktiiv on adresseeritud liikmesriikidele.

Strasbourg, 26. november 2014

Euroopa Parlamendi nimel
president
M. SCHULZ

Nõukogu nimel
eesistuja
S. GOZI
